

Glińska U., *Jak kształtować politykę ze społeczeństwem? Przykład narodowych inicjatyw foresightowych Japonii*, „Ekonomia i Prawo”, Półzakiewicz B., Boehlke J. (red.), Tom XII, nr 1/2013, ss. 9–20 DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/EiP.2013.001>

URSZULA GLIŃSKA*

JAK KSZTAŁTOWAĆ POLITYKĘ ZE SPOŁECZEŃSTWEM? PRZYKŁAD NARODOWYCH INICJATYW FORESIGHTOWYCH JAPONII[◇]

STRESZCZENIE

Artykuł podejmuje próbę ogólnego opisu (zarysu) długoletniej praktyki stosowania foresightu w Japonii. Charakteryzując najważniejsze przemiany, jakie następowały w tym procesie od lat 70. XX wieku, pragnie ukazać w jaki sposób Japonia, poprzez konsekwentne stosowanie doświadczeń foresightowych, zmierzając ku planowaniu partycypacyjnemu, realnie włącza w ów proces społeczeństwo, i w efekcie – wypracowuje wizje rozwojowe państwa, nauki i technologii. Tekst, na podstawie 8. i 9. rundy foresightu narodowego w Japonii, opisuje podejmowane tam – społecznie zaangażowane – praktyki kształtowania wizji rozwojowych państwa. Praktyki, które charakteryzują się dużym ładunkiem wzorcotwórczym i mogłyby stać się doświadczeniami wzorcowymi również na gruncie polskim.

Słowa kluczowe: foresight, foresight narodowy, polityka naukowo-technologiczna, partycypacja społeczna

Klasyfikacja JEL: O, O2, O21, O3, O31

---

* Urszula Glińska, Politechnika Białostocka, Wydział Zarządzania, Katedra Ekonomii i Nauk Społecznych, ul. Ojca Tarasiuka 2, 16-001 Kleosin, e-mail: urszula.glinska@gmail.com.

[◇] Artykuł powstał w ramach projektu *Narodowy Program Foresight. Wrażanie Wyników* – inicjatywie MNiSW (Kom. MNiSW z 27.09.2010 o ustanowieniu przedsięwzięcia pn. „Narodowy Program Foresight – wdrożenie wyników” (M.P. z 6.10.2010, Nr 71, poz. 911).

HOW TO ENGAGE THE SOCIETY IN POLICYMAKING? THE CASE OF NATIONAL FORESIGHT INITIATIVES IN JAPAN

SUMMARY

The article attempts a general description (outline) of long-standing practice of foresight in Japan. Describing the main changes which have taken place there since the 1970s, it tries to show how Japan, through consistent application of foresight exercises, heading for participatory planning and a real involvement of society in this process, generates visions of the state and its S&T development. The text, on the basis of 8th and 9th round of national foresight in Japan, describes adopted there – socially engaged – practices. Practices that are characterized by a large content of mastery that could become fruitful experience for many, also for Poland.

Keywords: foresight, national foresight, science and technology policy, public participation

JEL Classification: O, O2, O21, O3, O31

WSTĘP

Ustawy regulujące funkcjonowanie samorządu terytorialnego¹, a nade wszystko polityka Komisji Europejskiej wobec decyzji dotyczących zmian w funkcjonowaniu społeczności lokalnych, nakłada na władze państw członkowskich obowiązek przeprowadzania konsultacji społecznych. Praktyka ta – jako jeden z podstawowych instrumentów partycypacji społecznej² – stała się żelaznym elementem współczesnego kształtowania polityki również i w Polsce, co, po latach przedmiotowego traktowania narodu, jest krokiem ku aktywnej podmiotowości.

Instytucja konsultacji społecznych nie jest jednak jej pełną realizacją. Co prawda, zakłada się w nich element sprawczości społeczeństwa, jednak jest to raczej aktywność ograniczona. W wielu wypadkach sprowadza się jedynie do opiniowania: pytania społeczności o zdanie. Jeśli tak, jest rozwiązaniem połowicznym i tylko z pozoru przyjmuje charakter rzeczywistego włą-

---

¹ Podstawowymi aktami prawnymi zobowiązującymi **władze** do przeprowadzenia konsultacji społecznych są następujące Ustawy: O samorządzie gminnym z 8.03.1990, O samorządzie powiatowym z 5.06.1998, O samorządzie wojewódzkim z 5.06.1998, O działalności pożytku publicznego i o wolontariacie z 24.04.2003, O działach administracji rządowej z 4.09.1997, O Radzie Ministrów z 8.08.1996, O związkach zawodowych z 23.05.1991, O organizacjach pracodawców z 23.05.1991. <http://administracja.ngo.pl/x/340786>, [stan na dzień: 16.06.2012].

² *Komunikacja i partycypacja społeczna. Poradnik*, Hausner J. (red.), Kraków 1999, s. 42-43.

czania mieszkańców do współdecydowania o losach ich regionu. Z raportów FRDL³ wynika bowiem, że polskie samorządy nie tylko nie posiadają strategii kształtowania relacji z lokalnymi społecznościami, lecz także sposób angażowania ich do udziału we wspólnych decyzjach, oraz faktyczne poczucie wpływu na losy najbliższego otoczenia, są dalece niesatysfakcjonujące.

Narzędziem, które pozwala to przewyżyć, jest foresight. Zaś państwem, które od lat z jego pomocą kształtuje ową – trudną, ale możliwą do zrealizowania, współpracę społeczeństwa i władz, jest Japonia. Japończycy współdecydują nie tylko o swoim najbliższym otoczeniu, lecz wpływają także na kwestie niezwykle złożone i jednocześnie najwyższej wagi – na politykę naukowo-technologiczną państwa. Celem artykułu jest przedstawienie, głównie na podstawie 8. i 9. rundy foresightu w Japonii, najważniejszych jego cech, charakteryzujących – wzorcotwórczą – praktykę stosowania tego narzędzia.

1. FORESIGHT I JAPOŃSKIE NARODOWE INICJATYWY FORESIGHTOWE

Foresight w Polsce jest znany od lat dwutysięcznych i stosowany coraz powszechniej⁴, na świecie zaś jest dobrze rozpoznany. Definiuje się go jako proces „systematycznego i wszechstronnego rozpoznawania dalekosiężnych trendów rozwojowych oraz identyfikacji obszarów o kluczowym znaczeniu dla maksymalizacji korzyści społecznych i gospodarczych”⁵, akcentując jego ugruntowanie: w realiach społeczno-gospodarczych, oraz w praktyce badań naukowych, gdzie podkreśla się systematyczność prowadzonych obserwacji oraz racjonalność formułowanych wniosków.

Wszystkie naukowo wywiedzione konkluzje mają jednak swe umocowanie społeczne, bowiem foresight jest **społecznie zaangażowanym narzędziem kształtowania polityki rozwojowej**⁶. Włącza on do dyskusji przedstawiciele różnorodnych środowisk: nauki, biznesu, mediów, polityki, a nierzadko tzw.

---

³ A. Borek, P. Fenrych, K. Margol, *Raport z monitoringu realizacji zasady partycypacji społecznej w samorządach lokalnych*, FRDL, Warszawa 2010; A. Ferens, R. Kondas, I. Matysiak, G. Rzeźnik, M. Szyrski, *Jak prowadzić konsultacje społeczne w samorządach? Zasady i najlepsze praktyki współpracy samorządów z przedstawicielami społeczności lokalnych. Przewodnik dla samorządów*, FRDL, Warszawa 2010.

⁴ Zob. Ekspertyza *Badanie ewaluacyjne realizowanych w Polsce projektów foresight*, J. Nazarko i in. (red.), Białystok 2010.

⁵ *Wyniki Narodowego Programu Foresight „Polska 2020”*, M. Kleiber, E. Bendyk, J. Kuciński (red.), Warszawa 2009.

⁶ Rozwój rozumiany jest szeroko, zob. E. Okoń-Horodyńska, *Wprowadzenie, w: Zastosowanie metody Delphi w Narodowym Programie Foresight „Polska 2020”. Główne wyniki, doświadczenia i wnioski*, A. Kowalewska, J. Głuszczyński (red.), Warszawa 2009, s. 14.

zwykłych obywateli. Na podstawie swoich doświadczeń, rozpatrują oni zagadnienie będące przedmiotem analiz z odmiennych perspektyw. Zainicjowane w ten sposób zaangażowanie społeczne przyczynia się do poprawy efektywności procesów decyzyjnych oraz osiągnięcia szerokiego społecznego porozumienia o bieżących i przyszłych kierunkach rozwojowych. Cechę tę należy uznać nie tylko za wyróżnik foresightu, lecz także za jego wartość dodaną, która przynosi długotrwałe korzyści społeczne: obywatele-interesariusze gwarantują swoim zaangażowaniem skuteczność takich inicjatyw⁷. W tym świetle, foresight interpretuje się w kategoriach **społecznego kreowania przyszłości**: nie jest on tylko jej prognozowaniem, ale próbą racjonalnego zarządzania nią. Obywatele próbują bowiem wyznaczyć kształt przyszłości, by móc się do niej jak najlepiej przygotować. W rękach decydentów zaś leży, by owe rozwiązania wdrożyć. W ten sposób foresight staje się narzędziem kreowania i wprowadzania społecznie zaakceptowanych zmian.

Japonia jako pierwsza na świecie szeroko zaimplementowała foresight w procesie kształtowania wizji rozwojowych, stając się tym samym światowym liderem i krajem wzorcowym (tabela 1.).

Wzorując się na Amerykanach, prekursorach foresightu, Japończycy udoskonaliли go, zwłaszcza pod kątem wykorzystania we wspieraniu rozwoju i polityki państwa. Przenosząc punkt ciężkości z przewidywania na *konstruowanie i kreowanie przyszłości*, położono akcent na *proces* podejmowania decyzji o przyszłym rozwoju państwa (sprzężonym z integracją nauki i technologii) przy szerokim i rzeczywistym udziale społeczeństwa. W rezultacie, foresight japoński nabrał specyficznego charakteru, którego cechy odnoszą się głównie do – niezrządkiem trudnych do pogodzenia w warunkach „poza-azjatyckich” – właściwości⁸:

a. holizm:

- badanie **szerokiego zakresu obszarów nauki i technologii**: od profilaktyki i ochrony zdrowia, poprzez „zielone innowacje”, po monitorowanie ruchu oceanów⁹;
- angażowanie w proces **szerokich środowisk społecznych**: widoczne w badaniach Delphi (tabela 2.), wzorcowych i najczęściej stosowanych w Japonii; sam **akt społecznego planowania** znalazł swój wyraz w ostatnich (8. i 9.)¹⁰ rundach foresightu narodowego, angażując całe generacje interesariuszy;

⁷ R.B. Cialdini, *Wywieranie wpływu na ludzi. Teoria i praktyka*, Gdańsk 2004.

⁸ Zob. Ch. Hampden-Turner, A. Trompenaars, *Siedem kultur kapitalizmu. USA, Japonia, Niemcy, Francja, Wielka Brytania, Szwecja, Holandia*, Kraków 1998.

⁹ K. Okuwada, *Relationship between Policy-making and Foresight program in Japan*, www.powershow.com.

¹⁰ Ogólny opis tych rund został dokonany w dalszej części tekstu.

Tabela 1. Narodowe inicjatywy foresightowe Japonii i ich wpływ na wybrane kraje Europy i świata*

Rok	KRAJ			
	TYP FORESIGHTU			
	FORESIGHTY MIĘDZYNARODOWE	INICJATYWY PODOBNE	MODYFIKACJA	FORESIGHTY MIĘDZYNARODOWE
1970 	Japonia 1 Japonia 2 Japonia 3			
1980 	Japonia 4			
1990 1993 1994 1995 1996 1997 1998 1999	Japonia 5 Japonia–Niemcy porównanie Japońsko-Niemieckie mini Delphi Japonia 6	Delphi w Niemczech Japonia–Niemcy porównanie Francja Korea 1 Japońsko-Niemieckie mini Delphi Niemcy – Delphi II	Wielka Brytania 1 Australia Nowa Zelandia Austria RPA Węgry	APEC UE
2000 2001 2002 2003 2009	Japonia 7 Japonia 8 Japonia 9	Korea 2 Chiny	Szwecja Wielka Brytania 2 Niemcy „Futur” 1 Wielka Brytania 3	

* Tabela nie obejmuje całości obecnie realizowanych inicjatyw, wskazuje wpływ doświadczeń japońskich na rozwój foresightu na świecie.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: K. Cuhls, *Foresight in Japan*, www.forschungsinfo.de.; K. Okuwada, *op. cit.*

Tabela 2. Zasięg badań Delphi w kontekście dziewięciu rund narodowego foresightu Japonii

RUNDA FORESIGHTU	ROK PRZEPROWADZENIA	LICZBA PÓL BADAWCZYCH	LICZBA TEMATÓW	LICZBA EKSPERTÓW*
1.	1970–71	5	644	2482
2.	1976	7	656	1363
3.	1981–82	13	800	1727
4.	1986	17	1071	2007
5.	1991	16	1149	2385
6.	1996	14	1072	3586
7.	2000	16	1086	3106
8.	2004	13	858	2239
9.	2009	12	832	2900**

* Każdy z ekspertów był poddany dwukrotnej iteracji ankietowania.

** 9. runda foresightu narodowego w Japonii, ze względu na wielość metod badawczych (ankietowanie Delphi, metodę scenariuszową zastosowaną w 3 grupach ekspertów oraz warsztaty regionalne), skupiła ogółem 3200 ekspertów. Źródło: K. Okuwada, *op. cit.*

— prowadzenie analiz na **różnorodnych poziomach społeczeństwa i państwa**: na każdym z etapów, inne podmioty są za nie odpowiedzialne, powodując, iż foresight oraz społeczna hierarchia stają się strukturami organicznie sprzężonymi (rysunek 1.);

Rysunek 1. Poziomy foresight narodowego w Japonii w powiązaniu z podmiotami go realizującymi
Źródło: opracowanie własne na podstawie: K. Okuwada, *op. cit.*

— **synergia nauki-technologii-społeczeństwa**: współdziałanie tych segmentów Japonia osiąga w wyniku wdrażania innowacji przy ścisłym i stałym związku z podnoszeniem jakości życia obywateli;

oraz jednocześnie:

b. partykularyzm rozwiązań, co uwidacznia się w **integracji wewnętrznych potrzeb z trendami (zmianami) ogólnoswiatowymi**: koherentność i komplementarność tych wymiarów leżała w polu szczególnej uwagi realizatorów 9. rundy projektu.

Do powyższej listy należy dodać także swoistą dla japońskiej kultury **konsekwencję działania**: foresight jest realizowany tam cyklicznie od 30 lat i w efekcie Japonia jest jedynym państwem na świecie o tak długotrwałym i **permanentnym procesie kreowania polityki rozwojowej**, wykorzystującej foresight.

Sytuacja ta sprawia, że w Japonii **foresight staje się procesem holistycznym i organicznym**: wszystkie elementy systemu wpływają na państwo jako całość. A społeczeństwo jest nie tylko przedmiotem – bezpośrednim beneficjentem zmian, lecz nade wszystko podmiotem – ich kreatorem.

2. LATA 2000 – ZWROT KU ZAANGAŻOWANIU SPOŁECZNEMU

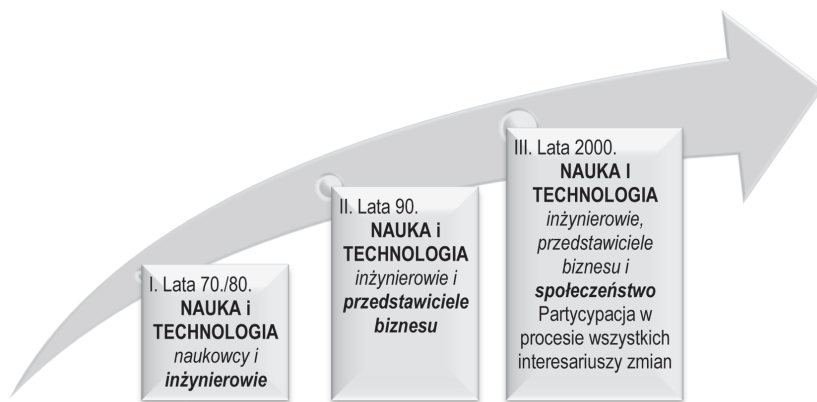
Foresight w Japonii nie zawsze przebiegał w tak ścisłej koherencji ze społeczeństwem. Początkowe inicjatywy kładły akcent głównie na aspekt technologiczny, choć uwagi na *to, co społeczne* nigdy nie były zupełnie pozbawione. Trzydziestoletni okres praktyk foresightowych charakteryzują trzy 10-letnie etapy, odmiennie orientujące aktorów zaangażowanych w tworzenie wizji rozwojowych kraju (rysunek 2.):

- lata 70. i 80. – to **diagnostyka**, rozpoznawanie istoty i specyfiki foresightu, a także okres identyfikacji i uzgadniania oddolnych (*bottom-up*) potrzeb sektorów państwa w zakresie kształtowania jego przyszłych wizji;
- lata 90. – to **moderacja**, faza przejściowa – dostosowanie metodyki foresight do polityki naukowo-technologicznej kraju;
- lata 2000 – to faza **pozycjonowania**, okres odgórnego (*top-down*) określania powiązań między wyznaczonymi priorytetami naukowo-technologicznymi a metodologią foresight¹¹.

Wieloletnia praktyka inicjatyw foresightowych w Japonii pozwoliła także na udoskonalanie procesu: rozszerzenie identyfikowanych pól badawczych oraz stosowanych metod, uwzględniających szerszy udział społeczeństwa. Przełomowa pod tym względem była 8. – multimetodologiczna (*Multi-methodology Foresight*) runda, poprzedzona szeregiem zadań przygotowawczych (analizą poprzednich inicjatyw, studiami nad wskaźnikami naukowo-technologicznymi,

¹¹ K. Okuwada, *op. cit.*

ewaluacją i benchmarkingiem osiągnięć). Wprowadziła także wiele nowych elementów: wielopoziomową i zhierarchizowaną strukturę płaszczyzn badawczych – w podziale na pola, obszary (130), oraz tematy (858); wśród nich takie, jak: 12. – *Infrastruktura społeczna*, czy 13. – *Społeczne technologie*, dobrze oddają istotę i charakter społecznie zaangażowanych działań badawczo-rozwojowych państwa.

Rysunek 2. Generacje foresightów w Japonii z uwzględnieniem wpływu i udziału interesariuszy – beneficjentów projektowanych zmian

Źródło: opracowanie własne na podstawie: K. Okuwada, *op. cit.*

Ankietowanie Delphi (zawsze obecne w japońskich inicjatywach foresightowych) rozszerzono o analizę bibliometryczną najszybciej rozwijających się w świecie branż i technologii, a także identyfikację potrzeb socjoekonomicznych. Wypracowane rozwiązania oceniane były w dwóch wymiarach:

1. przedmiotowym – potencjału rozwojowego określonej technologii, oraz
2. podmiotowym – społecznej akceptacji jej wprowadzenia. W kolejnej – 9. rundzie, kierunek ten zachowano, dodatkowo rozszerzając jego zakres.

„Uspołeczniono” także metodę scenariuszową. Zwrócono uwagę, by scenariusze określające przyszły rozwój, tworzone były przez ekspertów posiadających największą wiedzę (*insight*) w badanym obszarze¹²; ich budowa, obok fazy koncepcyjnej, obejmowała także fazę operacyjną, wraz z określonym horyzontem czasowym wprowadzenia danego rozwiązania.

Takie postępowanie spowodowało, iż foresight na gruncie japońskim w pełni odzwierciedla swoją naturę, synergicznie łącząc się z kulturą kraju. Foresight stał się doświadczeniem angażującym tworzących go aktorów, któ-

¹² *Ibidem.*

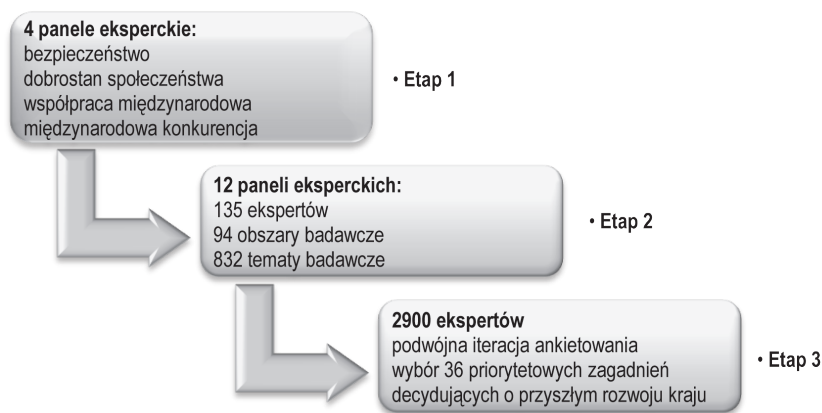
rzy włączeni w proces, stają się za niego współodpowiedzialni, a zaproponowane rozwiązania – dają większe szanse na realizację.

Lata dwutysięczne zaowocowały uwzględnianiem w japońskich foresightach szerszego i zróżnicowanego kontekstu społecznego. To krok o tyleż kluczowy (gdyż od społecznej akceptacji zależy przyjęcie bądź odrzucenie określonego rozwiązania), co ryzykowny: tzw. czynnik ludzki nierzadko wydłuża proces oraz jest dodatkowym – znacznie komplikującym całość aspektem. Niemniej, od 2001 roku rozpoczęto w Japonii stałe monitorowanie społecznej akceptacji (także społecznej wiedzy i zrozumienia) dla rozwiązań naukowo-technologicznych, oraz – tworzonej polityki rozwojowej¹³.

3. DZIEWIĄTA RUNDA NARODOWEGO FORESIGHTU JAPONII

Dziwiąta runda była kontynuacją poprzedniej oraz wprowadziła wiele nowych elementów: nowe podstawy polityki rozwojowej oraz daleko bardziej skomplikowany (wieloetapowy) proces zaangażowania społecznego w kształtowanie przyszłości. Znajduje on swoje odzwierciedlenie w zróżnicowanym spektrum inicjatyw: *ankietowaniu delfickim, metodzie scenariuszowej, warsztatach regionalnych*.

Badania Delphi – obejmujące 3 etapy (rysunek 3.), skoncentrowane były na sprzężeniu wypracowanych w trakcie dyskusji priorytetów z potrzebami rozwojowymi społeczeństwa.

Rysunek 3. Struktura badania Delphi w 9. rundzie japońskiego foresightu

Źródło: opracowanie własne.

¹³ Zob. *The 2001 Survey of Public Attitudes Towards and Understanding of Science & Technology in Japan*, NISTEP 2002.

Spółeczne zaangażowanie w proces uwidacznia złożoność interdyscyplinarnych zespołów *etapu 1* (nauk stosowanych, społecznych i humanistycznych) oraz wielość paneli eksperckich *etapu 2* (afiliujących sektor szkolnictwa wyższego, przemysł oraz B+R) oceniających zidentyfikowane obszary. Podobnie struktura prac: ukazuje nie tylko wielość tematów (832), ale nade wszystko silne zorientowanie społeczne każdego z nich¹⁴. Także „właściwe” ankietowanie delfickie (*etap 3*), dotyczące oceny wyodrębnionych zagadnień w perspektywie roku 2040, uwidacznia społeczną perspektywę kryteriów: rozwiązania mają nie tylko wymiar technologiczny, ale nade wszystko związany ze społeczną gotowością do akceptacji („czas realizacji społecznej”, „społeczna dostępność określonego rozwiązania”)¹⁵.

Metoda scenariuszowa dotyczyła wizji rozwoju społeczeństwa. Stworzono je w wyniku 3 powiązanych ze sobą, społecznie angażujących obywateli, inicjatyw:

- grupowych dyskusji, obejmujących *dyskusje interdyscyplinarne (etap 1)*, oraz *ekspertkie (etap 2)*. Mocny akcent społeczny uwidaczniają postulaty: zapewnienie ogólnego dobrostanu poprzez profilaktykę zdrowotną, opiekę medyczną, zachowanie spójności społecznej, oraz czyste, przyjazne środowisko, a także dostosowanie infrastruktury do potrzeb obywateli¹⁶;
- ankietowania delfickiego, którego celem była ocena wypracowanych uprzednio rezultatów oraz wizja społeczeństwa wykorzystującego na co dzień zdobycze najnowszej nauki i techniki, oraz bezpiecznie funkcjonującego w przyjaznej środowisku infrastrukturze;
- sondażu wśród młodych Japończyków – to novum 9. rundy, stanowiące komplementarne i symptomatyczne opracowanie powstałe na bazie dyskusji z przyszłymi interesariuszami przemian. Dotyczyło ono analizy rozwiązań naukowo-technologicznych w codziennym funkcjonowaniu człowieka.

Regionalne dyskusje stanowią kolejny nowator element procesu. Angażując dalsze kręgi interesariuszy oraz przenosząc doświadczenie foresightowe na poziom regionów, dyskutowano o ich zdolności do zaimplementowania „zielonych innowacji”. Do – podobnie jak uprzednio: wieloetapowej¹⁷ – dyskusji nad przyszłością, zaproszono przedstawicieli nauki, biznesu, służb cywil-

---

¹⁴ By wyróżnić tylko niektóre: 3. – *Biotechnologia i nanotechnologie w służbie ludzkości*, 5. – *Zrozumienie dynamiki przemian przestrzeni, ziemi i życia oraz nauki i technologii rozwijających ludzką aktywność*, 8. – *Technologie w ochronie środowiska oraz promujące zrównoważone społeczeństwo*, w: *The 9th Delphi Survey (Summary)*, NISTEP Report No. 140, 2010, s. 4.

¹⁵ *Ibidem*, s. 5.

¹⁶ *Future Scenarios Opened up by...*, s. 3.

¹⁷ Faza ta obejmowała 4 etapy, które ze względu na rozmiary artykułu nie mogą być szczegółowo przedstawione.

nych, a także tzw. zwykłych obywateli. Ostatecznie opracowano modele (instruktarze) osiągnięcia pożądanej wizji (tabela 3.).

Tabela 3. Wizje rozwojowe społeczności lokalnych 8 regionów Japonii

REGION JAPONII	WIZJA ROZWOJU SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ
Shichinohe	Harmonia z naturą. Towarzyskie miasto, atrakcyjne dla ludzi
Kazumaki	Rewitalizacja społeczności: przekształcenie niedostatków w siły (przewagi)
Kaminoyama	Społeczność długowieczna, numer 1 w Japonii
Tsukuba	Badania zorientowane globalnie i miasto uniwersyteckie z nieobciążającym środowiska stylem życia
Nagoya	Życie miejskie dostosowane do natury (wiatrowe, wodne i zielone źródła energii)
Tsuruga	Miasto pełne wigoru, zasobne w energię elektryczną
Miyazaki	Społeczństwo, gdzie możesz żyć w dostatku, w poczuciu wzajemnie oddziałujących – niezależności i współegzystencji
Okinawa	Społeczństwo dostatku, błogosławione przez jasne słońce, z otwartą morską przestrzenią, oraz dobrami nowych źródeł energii

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Capability of Local Regions for the Greek Innovations (Summary)*, NISTEP Report No. 142, 2010, s. 4–9; *The 9th Delphi Survey...*, s. 82–86.

ZAKOŃCZENIE

Proces kształtowania przyszłości społeczeństwa japońskiego – z punktu widzenia realizacji foresightu – dostarcza wielu cennych doświadczeń: w zakresie priorytetów rozwoju naukowo-technologicznego oraz kształtowanej na tej podstawie polityki, lecz nade wszystko społecznego zaangażowania w formowanie przyszłości kraju. Pozwala zauważyć, że foresight oraz polityka naukowo-technologiczna mają charakter **holistyczny i organiczny** – w obszar oddziaływań wprowadzają możliwe najszersze kręgi społeczne, powodując, iż wypracowane wyniki, stają się dziełem szerokiej rzeszy beneficjentów; są także **cykliczne i liniowe** jednocześnie: dokonywane regularnie, powstają na bazie rozwiązań i wizji wypracowanych uprzednio i wprowadzają postęp, kierując kraj i jego społeczeństwo ku zaplanowanej przyszłości.

Foresight w Japonii opiera się ponadto na dwóch filarach: przewidywania i normalizowania: **żadna ze zmian nie ma charakteru rewolucyjnego, a raczej regulacyjnego**. Prawidłowość tę Japonia osiąga poprzez konsekwentną realizację foresightu, dbając o jego udoskonalanie i takie kształtowanie wyzwań rozwojowych, by w największym stopniu odpowiadały one potrzebom społeczeństwa oraz otoczenia globalnego. Nie bez znaczenia jest także oddolna rola społeczeństwa w wyznaczaniu priorytetowych rozwiązań służących przyszłym generacjom, a także integracja nauki i technologii pozostających w służbie obywatelom. W ten sposób Japonia potwierdza rolę lidera najnow-

szych osiągnięć technologicznych, lecz także podmiotu zainteresowanego ich społecznym wymiarem; dba o trwałość wyników, powodując, iż wypracowane rozwiązania wywodząc się z rzeczywistego zaangażowania społeczeństwa (konsensusu), zyskują społeczną legitymizację i mogą być realnie wdrażane. W tym sensie Japonia, propagująca i realnie implementująca społeczne zaangażowanie, dla wielu, w tym dla Polski – może stać się wzorcowym podmiotem, w praktyce realizującym instytucję konsultacji społecznych oraz planowania partycypacyjnego.

BIBLIOGRAFIA

- Badanie ewaluacyjne realizowanych w Polsce projektów foresight*, J. Nazarko i in. (red.), Białystok 2010.
- Borek A., Fenrych P., Margol K., *Raport z monitoringu realizacji zasady partycypacji społecznej w samorządach lokalnych*, FRDL, Warszawa 2010.
- Cialdini R.B., *Wywieranie wpływu na ludzi. Teoria i praktyka*, Gdańsk 2004.
- Cuhls K., *Foresight in Japan*, www.forschungsinfo.de.
- Ferens A., Kondas R., Matysiak I., Rzeźnik G., Szyrski M., *Jak prowadzić konsultacje społeczne w samorządach? Zasady i najlepsze praktyki współpracy samorządów z przedstawicielami społeczności lokalnych. Przewodnik dla samorządów*, FRDL, Warszawa 2010.
- Hampden-Turner Ch., Trompenaars A., *Siedem kultur kapitalizmu. USA, Japonia, Niemcy, Francja, Wielka Brytania, Szwecja, Holandia*, Kraków 1998.
- Japan's Science and Technology Basic Policy Report*, CSTP, 2010.
- Komunikacja i partycypacja społeczna. Poradnik*, Hausner J. (red.), Kraków 1999.
- Kwiatkowski J., *Partycypacja społeczna i rozwój społeczny*, FRDL, Warszawa 2003.
- NISTEP, *Contribution of Science and Technology to Future Society. Summary of the 9th Science and Technology Foresight*, NISTEP Report No. 145, 2010.
- NISTEP, *The 2001 Survey of Public Attitudes Towards and Understanding of Science & Technology in Japan*, January 2002.
- NISTEP, *The 9th Delhi Survey (Summary)*, NISTEP Report No. 140, 2010.
- Zastosowanie metody Delphi w Narodowym Programie Foresight „Polska 2020”. Główne wyniki, doświadczenia i wnioski*, A. Kowalewska, J. Głuszczyński (red.), Warszawa 2009.
- Okuwada K., *Relationship between Policy-making and Foresight program in Japan*, www.powershow.com.
- Partycypacja społeczna i aktywizacja w rozwiązywaniu problemów społeczności lokalnych*, Lewenstein B., Schindler J., Skrzypiec R. (red.), Warszawa 2010.
- Wyniki Narodowego Programu Foresight „Polska 2020”*, M. Kleiber, E. Bendyk, J. Kuściński (red.), Warszawa 2009.
- Yoda T., *Perceptions of domain experts on impact of foresight on policy making. The case of Japan*, „Technological Forecasting & Social Change”, 78 (2011).